الوغ تورکستان

تاشکندده هفته‌ده اوچ چقاتورغان سیاسی، اجتماعی وادبی غزیته‌در.

„УЛУГ-ТУРКЕСТАН“ (Великій Туркестан)

۱۹۱۷ میلادی ۲۵ آپریل

یاشاسون ملتلر مختاریتی!

غزیته‌نك بهاسی:

یللق	۳۵ صوم — تین
آلتی آیلق . .	۲۰ صوم — تین
اوچ آیلق . .	۱۲ صوم — تین

اعلان بهاسی:

برنچی صحیفه‌ده بر سطری	۱ صوم
آخرغی صحیفه‌ده	۵۰ تین
آیلاب باسدروچینه اسکیدکه.	

آدریس آلماشدرو اوچون ۷۰ تین.

شکایت قیلغانده یاکه آدریس آلماشدرغانده غزیته بارغان آدریس برگه قوشلوب یه‌رلسون.

Редакція газеты „УЛУГЪ-ТУРКЕСТАНЪ“ Ташкентъ, Ирджарская, 29. Телефонъ № 470.

بهاسی ۳۵ تین. — سه‌شنبه، پنجشنبه هم شنبه کونلرده چقادور. — Цѣна 35 коп.

«الوغ تورکستان» مشتریلری دقتینه!

غزیته‌مز اوتکان یل آپریل آخرنده چقا باشلاغانلق سببلی باشده یازلغان مشتریلرمزنك آبونه‌لری اوشبو مای باشنده طولا. شونك ایله برابر اش، کاغد وچه بهالری اویلانغاندن کوب آرتق آرتوب کیتو سببلی یاکی یلغه قدر ن مشتریلرمزنك‌ده مدتلرینی قصارتورغه مجبور بولونغان ایدی. آلارنك ده بسی مای هم ایون باشلارینه طوغری کیله. غزیته‌نك طوقتالمیچه باروب ینی تله‌گان ذاتلر آلداناراق آقچه‌لرینی یاروب آبونه‌لرن یاکارتسونلار.

تش طبیبی لیبرمان

آغرغان تشلرنی دوالی یامی (پلومبا. یاصی)، آغرقسز تش چقارا، آلتون، کمش وهم حیل معدن دن صنعی تشلر قویا.

قبول هر کون ایرته ساعت ۹ دن ۴ که‌چه. آدریسی: ایسکی اشکندده هیبت بك سراینده.

غارادسکوی صاد

یکشنبه کون ۱۲ مایده غارادسکوی صادده برنچی عمومی خلق تماشاسی «گولاینه» بولا. دورت موزیقه آرکیستری اویناب طوراچق.

لاتاریه (بخت صناش) اوینی یاصالاچق. باشلیچه بیش ویغرش قویلاچق: ۱) برصفر بوزاوی ایله، ۲) ایکی پوط اون، ۳) بر پود کرچ ۴) غراما. فون، ۵) بر ملك صوم آقچه.

اویون کوندز ساعت ۱۲ دن باشلاناچق.

دوقتور بیدنارسکی

ده‌گی یارا هم شیشلرنی، تریپر (سو. هم سیفلیس آورولرینی دوالی. قبول ایرته ساعت ۱۱ دن برگه قدر؛ کیچ ۵ یارمدن ۷ یارمغه قدر.

ریسی: رامانفسکی کوچه‌ده ۱۴ نو. ن خانه‌ده غارادسکوی اوپراوا قاشنده. ن نومری ۴۳۴.

С. И. Убытковъ

ایسکی شهرده دوقتور اوبیتکوف هر کون ساعت ۳ دن ۶ غه قدر آورولرنی قبول ایته. تلماچی بار.

کوکچه دهه‌سیده سقچمان محله‌سیده، کچکنه مسجد روبروسیده محمد یار قاری دلی بای اوغلی حولیسیده.

خاتون طبیب شاه‌روخوا

خاتونلرنی قان کیلو، بالامزلق، قارن و بالا اورنی ششو هم «به‌ل» آورولردن دوا قیلا.

هر کون کوندز ساعت دورتدن آلتی‌غه قدر قبول ایته.

آدریسی: ژوقوفسکی کوچه‌ده ۳۲ نومره‌لك خانه‌ده. تیلیفون نومری ۱۰۷۶ نچی.

«تورکستان جمهوریتی» اعلان قیلنو مناسبتیله

نچی مایده تورکستان اولکه‌سنده‌گی لار سیه‌زدی طرفندن «تورکستان ریتی» اعلان قیلندی. خوقندده اعلان ، تورکستان مختاریتی اعضالرینه عفو ی (آمینتسیه) بیرلدی. بوروننی طنج رده خارق العاده بیوك واقعه‌لر جمله. صانالا طورغان بو اشار، حاضر ده نیچك قارشی آلنغاندر، آچق توگل. تاشکندده بر درجه طنطنه یاصالدی ایسه‌ده، بو طنطنه ونمایشلر ك برنچی مای کونیگه طوغری ب بتون دنیا اشچیلرینك بایرامی ایله ب کیتکانلکدن، جمهوریت حصه. توشکان شادلق ونمایش‌نك درجه‌سینی اینه‌رگه ممکن بولمادی. شونلقدن دده هم بو واقعه‌نی بیوك برطنطنه العاده بر نمایش ایله قارشی آلندی بولمی. بونك شولای بولاچاغی ده.. چونکه بو جمهوریت هر نه تورکستان اولکه‌سی‌نك عمومی تنی موجب بولوب بونده اکثریت تشکیل قیلغان مسلمانلارنك بر استقلاللارینی وعده قیلسه‌ده بتون وحاکمیت هنوز باشقه‌لر قولنده عموم طرفندن حس قیلنورلق اوزکارش کورنمه‌دی. جمهو. لان قیلنماسه‌ده شول ۱۶ کامیسار کشیلك بر ایسپالنیتلنی کامیتیت ك ایدی، جمهوریت اعلان قیلنغاچده داره اش باشنده قالدرلدی. تور. مسلمانلاری کبك سیاسی واجتماعی ن محروم بر خلق اوچون بو ك آراسن آیرو آغر بولاچاغنده وق. آندن صونك خلق حاضر تمام ل ایندی. چونکه ۱۹۱۷ نچی یل انقلابندن صونك آزمی فوق العاده

واقعه‌لر بولوب آزمی وعده‌لر قیلندی. لکن هیچ برسی خلق طرفندن کوتولگان راحت وسعادتنی بیرمه‌دی. شونك اوستینه بیوك بر شادلق بلان قارشی آلنغان خوقند مختاریتی‌نك نتیجه‌سنده بولغان فاجعه‌لر ایله بخارا واقعه‌لری خلقنی شول قدر قورقتدی وشول قدر روحن توشردی که، بو واقعه‌لردن صونك تورکستان مسلمانلاری امیدسزلك‌نك صونك درجه‌سینه کیلگان بولسه‌لرده عجب توگلدر.

تورکستان مسلمانلاری «مختاریت» دیگان سوزنی «خوقند فاجعه‌سی» و«اوردا واقعه‌لری» کبك غایت دهشتلی بر نرسه دیب کنه بله‌لر. شونك اوچون بو مختاریت حاضر نیندیگنه بر طرزده اعلان قیلنسه‌ده صالقون قارشی آلناچغنده شبهه یوقدر. مختاریت اصلده هیچ بر ملت‌که بیرلمی، بلکه اول ملتلرنك اوز کوچلری ایله آلینادر. تورکستان مسلمان. لرینك ایسه نیندی‌ده بولسه بر مختاریت آلورلق مدنیت، کوچ وقوت که مالك توگل ایدکلری هیچ کمگه یاشرن توگل. شول سببلی صاویتلار حکومتی طرفندن تورکستان جمهوریتی اعلان قیلنو واقعه‌سی بر غنیمت اولاراق قبول ایتلوب شوندن استفاده قیلو بولینه کرشلورگه تیوشدر.

حاضر صاویتلار حکومتی تورکستان مسلمانلارینه نیقولای، میلیوکوف، غوچقوف، کیرینسکی وما اشبه تارملتچی روسلر حکومتی زماننده خیالغه بیله کیتررگه یاراماغان اختیار ومادی یاردم‌نی بیره. خلق دارالفنونی، هنر وصناعت قورصلاری، ابتدائی مکتب، کتبخانه وقرائتخانه‌لر اوچون بیوك بومقدارده آقچه بیلگولاب طورالار. هیچ کمگه یاشرن توگلدرکه، تورکستان شکللی تعصبلی بر اولکه‌ده علم ومعارف زورلاو طریقه‌سیله کرتلمسه اختیارا تیز کرمیه‌چکدر.

تورکستان مسلمانلاری، علم ومدنیت‌نك قدرینی تیوشنچه تقدیر ایته آلمادقلاریندن ایلك الوك آنگا ضرور بولغان آقچه صرف قیلودن تارتنالر. ایکنچی‌ده چن مدنیت ایاسی وعارف کرته طورغان مکتبلر علم ومدنیت دشمانی برطاقم قارا ملالر طرفندن قارشولقغه اوچراب رواجغه چقا آلمیلار. شوناقدن نیندی‌ده بولسه قاتیغ قوللی بر قوه اجرائیه بولماسه، تورکستانده علم ومعارف طارقاتو غایت آغر بولاچقدر. صاویتلار حکومتی مونه شول آغرلق‌نی جیگلله‌یته‌ار. بر طرفدن آقچه بیرسه‌لر ایکنچی طرفدن اوزلرینك طوب، تفنك وپولیموتلری ایله ایگ قارا وایگ تیسکه‌ری عنصرلارنی‌ده علم ومدنیت صاجبلری آلدنده باش ایه‌رگه مجبور ایته‌لر. تورکستان یاشلری مونه شول فرصتنی قاچرماسقه تیوش.

بیك کوب کشیلرنك کوکللرینه: «صاویتلار حکومتی بزگه آقچه بیره ایکان، آنك برابرینه بزنك مال وملکلرمزنی‌ده مصادره قیلمیلارمی؟» دیگان سوأل کیلور که ممکن. بو کشیلرگه بز شونی اخطار قیلا. مزکه، اکر بز علم ومعارف یولینه آقچه آلماسه‌ق آلار بزنك مال وملکلرمزنی مصادره قیلمازلار ایدیمی؟

شونك ایله برابر بز شونی‌ده اخطار قیلوب اوته‌رگه تیوشلی کوره‌مز:

صاویتلار حکومتی تورکستان خلقینك مهم بر قسمی طرفندن طانیلوب طنچلانو ایله اورنلی اورنسز طالاولارنی طوقتاتدی. بوکا قدر هر نرسه بوزولاو طارقاتیلا ایدی. حاضر اش باشینه علم ومعرفت ایه‌لری یاقنلاشوب مملکت نك اصلاحاتی، فقرانك راحت وسعادتی اوچون ضرور بولغان چاره‌لر کوریله باشلادی. اکر تورکستان مسلمانلاری ممکن قدر اش باشینه یاقنلاشوب اوزلرینك عقل ووجدان ایه‌سی کشیلرن اشکه قوشسه‌لر وشول طریقه اوزلرینك حقوق ومنفعتلرینی حمایه قیلسه‌لر هیچ شبهه یوقدرکه، چیتدن طوروب قارشی حرکت قیلو وهر خیل پراواقاتسیه‌لارغه آلدانوب باشلارینه بلا وقضا کیترودن کوبره‌ك استفاده قیلاچقلر. خوقند وبخارا واقعه‌لری کورسه‌تدی‌که، بز مسلمانلار قورال ومدنیت کوچیگه قارشی طورمقدن عاجز ایکانمز. شولای بولسه بزگه شول قورال ومدنیت کوچی بولغانغه قدر کم بزگه علم ومدنیت حاصل قیلورغه کوبره‌ك ایرك بیرسه شونك ایله قولغه قول طوتونشوب اش قیلودن باشقه چاره یوق ایکان. بز بونی ۱۹۱۷ نچی یل انقلابندن صونك بولغان تاشکند ومسکاو سیه‌زدلرنده «حس قبل الوقوع» میل طبیعیسی بوینچه آیتکان بولسه‌ق، بو کون آچی تجربه نتیجه‌سنده مقطوع ومثبت براصل اولاراق تکرار قیلامز.

تورکیه مجلس مبعوثاننده احمد شفیق بك نطقی

روسیه ایله تورکیه آراسنده یاصالغان صلح حقنده تورکیه مجلس مبعوثاننده دیپو. تات احمد شفیق بك غایت مؤثر بر نطق سویله‌گان. «یاکی وقت» رفیقمزدن آلوب مذکور نطق‌نك ترجمه‌سینی توبه‌نده درج ایته‌مز. احمد شفیق بك آیته:

«خدانك عنایتی، شانلی عسکرمزنك قهرمانلغی سایه‌سنده مقدس طوفراغمز روس عسکرندن تازارتلدی. دشمان استیلاسندن قوتقارلغان مبارك طوفراقلرمز زور شادلق بلان یاکیدن اوز طرفمزدن اشغال ایتلدی. عصرلردن بیرلی تورکیه‌نی گنه توگل، بتون اسلام دنیاسن ایزوب کیلگان روسیه بو صوغشده تمام جیگلدی. بو مملکت حاضر تمام آچلق، سفالت و آنارخیا اچنده. نیچه عصرلردن بیرلی بزنك باشمزغه کیترگان فلاکتلری بارسیده اوز باشینه قایتوب توشدیلر. اسلام دنیاسن کومه‌ر اوچون عصرلردن بیرلی قازوب کیلدیگی تیره‌ن چوقرغه اوزی تو. شوب باتدی. روس ظلمی سببلی توگلگان یوز مکلر و میلیونلرچه صبیلر، یتیملر، طول خاتونلرنك کوز یاشلری، یوره‌کدن چقغان آه‌لری دنیا دوق بو مملکت نك باشینه کیلوب، خدانك عادل حکمی میدانغه چقدی. حاضر ایسکی ظالم، مستبد روسیه یوق، اول بتدی. آنك اورنینه حقوق، حریت وعدالت اساسلرینه بنا ایتلگان «یاکی روسیه» قورولو اوستنده. بز آنگا موفقیت تلیمز (آلقشلر).

اعتراف ایته‌رگه تیوشمزکه، بز اوزمزده قارا کونلر کوردك. فلاکتلی عصرلر اوتکاردك. شونك ایله برابر، اوچ یوز ایللی یللق ایسکی گناهلرمز وصوگغی بالقان صوغشلرینك یارالری اوستمزده بولغانی حالده اوزمزنك سیاسی حاکمیتمزنی، ملی برلگمزنی صاقلار اوچون قاتناشدغمز جهان صوغشنده، میراثی بولینوب آلورغه قصد ایتلگان «آورو آدم» نك (تورکیه) نك بر جنازه توگل ایکانلگن دنیاغه کورسه‌تدك (نق آلقشلر). اوتکانده‌گی فلاکتلی عصرلر بزنك بغرلرمزنی گنه یارالاب حریت، وطن محبتی وایمان قوتی بلان طولغان قلبلرمزگه تیه آلماغانلقلرن بز دنیاغه اثبات ایتدك. انگلتره باش مینیستری غلادستون بتون دنیانك فلا. کتن قرآندن کوره ایدی. آنك ایك زور دشمانی شول قرآنغه تابع مسلمانلرنك خلا. فت مرکزی بولغان تورکیه ایدی. اول یودروغی بلان قرآنگه به‌ره‌به‌ر: «مونه، شوشینی بترمایینچه طوروب دنیا یوزی راحت کوره‌چك توگل» دیه ایدی. آنك خلفلری بولغان اسکویت‌لر، گره‌یلر، للوید جورجلر، بتون کوچلری بلان شول قرآننی بترر‌گه و آنگا تابع بولغان مسلمانلرنی ایزه‌رگه طرشوب قارادیلر. لکن، الله حقلق طرفنده. الله ظالملرغه یول بیرمی. مقام خلافتنی قهر ایته‌رگه کیلوچی مغرور ومتکبر انگلیزلر چناق قلعه بوغازنده بریل اذا وجفا چیکوب قرلغاندن صونك طوقسان ملك قربان بیروب، دنیاده مثلی کورلمه‌گان درجه‌ده رذالت وخورلقغه اوچراب قایتوب کیته‌رگه مجبور بولدیلار (آلقشلر).

شول غلادستون‌نك خلفلری هنوزده امید اوزمیلر. آلار تورکلر و عربلرنك یوره‌کلرینه چه‌نچو اوچون تاغن ایکی میلیون سونگو حاضرله‌گانلکلرن اعلان ایته‌لر (قهر اولسون انگلیزلر، بتسون ظالم انگلتره دیب قچقرالر). نه‌یده حاضرلی بیرسونلر. بز بیك یاخشی بله‌مزکه حقلق وعدالت بزنك طرفده، بز یالغز اوز حقوقمزنی مدافعه ایته‌مز، بز اوز طوفراغمزنی، اوز بابالرمزنك مقدس قبرلرن صاقلیمز. آلار دنیا ضبط ایته‌رگه، بتون بنی بشرنی انگلتره قوللغینه آلورغه، بچراق آیاقلری بلان بزنك بابالرمزنك مقدس قبرلرن تابتارغه تلیلر، بو بولمایاچق (قطعی صورتده بولمایاچق، قهر اولسون انگلیزلر، دیب قچقرالر). فرانسوزلرده وه‌ردن کریپوستی یاننده اویولگان اولوکلرینك سویه‌کلری بلان آنده ایتوب صوغشنی دوام

ایتدورگه، بزدن انتقام آلورغه تلیلر. ئه‌یده ایته بیرسونلر. بزده‌عادل ومنتقم بولغان خدانک درگاهینه قوللرمزنی کوته‌روب ایکی میلیون شهیدلرمزنک قانلری، آلارنک آرتنده قالغان بالالرینک وطول خاتونلرینک کوز یاشلری و دشمانلر طرفندن یمرلوب حقارت ایتلگان عبادتخانه‌لرمزنک محرابلری بله‌ن یمین ایتوب ایته‌مز، که سیاسی حاکمیتمز، ملی برلگمز صاقلاناچق، شولار بتون دنیا خلقی طرفندن تصدیق واعتراف ایتلمی طوروب قلچلرمزنی قنلرینه طقمایاچقمز (نق آلقشلر). بزنک قهرمان عسکرمزهر تورلی فلاکتلر، اویورمه‌لر واولوملرگه قارشی کوکره‌ك کیروب تورکیه‌نک تاریخن، آنک شان وشرفن هروقت صاقلاب کیلگان. وطن وملت اوچون تورك عسکری هیچ بر فداکارلقدن تارتنماغان. وطن‌نک سلامتلگی، ملت‌نک سعادتی اوچون موندن ئلك شوندی فداکارلقلر کورسه‌ته بلگان قهرمان عسکرمز موندن صوڭده کورسه‌ته‌ بله‌جك. کیچه شرفلی اوله بلگان عسکر ایرته‌گه‌ده شولای ایته‌جك وصوڭ نفسینه قدر شولای بولاچق (نق آلقشلر).

سیاسی احوال

انگلتره‌ده قوزغالشلار

انگلتره‌ده مجبوری عسکر جیو نظامینه قارشی ایرلاندیاده یاکیدان قوزغالشلار باشلانغان. آمستردامدن آلنغان خبرده مجبوری عسکرلك‌که قارشی ظوروجی لوندونده‌غی ایرلاندیالیلارنڭ صانی ۳ میلیونغه یته، دیله. اوشبو مناسبت ایله قان توگلولر هم باشلانغان. سایغه نییرلر غارتاقلاص استانسه‌سنده پالیتسیه اداره‌سینه هجوم ایتکانلر. آتشو وقتده برکشی ئولوب برکشی آغر صورتده یارالانغان. پیتروغراد خبری ایرلاندیاده‌کی احوال‌نڭ هماندە کوکنله‌شوب بارغانلغن بلدره. انکلیز غزیته‌لری مجبوری عسکرلککه قارشی باشلانغان حرکتنڭ انقلاب صفتینه کروب خلق‌نڭ همه صنفینده تارالوب بارغانلغن یازالر. لوندوندن بیرلگان خبر اوشبو مناسبت ایله بتون ایرلاندیاده زاباستوقه‌لر باشلانغانلقنی، ئیمریول، ترامواي حرکتلری طوقتاغانلقنی، غاز زاوددن یاقتیلق بیرلمی باشلاونی، غزیته‌لر چقماغانلقنی وهمه مغازینلار یابلغانلقنی بلدره. عمومی یورطلرهمه قاتورا ومؤسسه‌لر یابلوب کوچه‌لر خلق برله طولغان. شوندیوق حال دوبلین ایله آنڭ اطرافنده هم دوام ایته ایکان.

انکلیزلر قومسزلانوب اوروش‌نی طوقتاتورغه رضا بولمادیلار. آلارغه مصر بله‌ن هندستانغه یتمه‌دی، حجازده، سوریه‌ده، استانبول بوغازلارینده کیره‌ك بولدی. بر زمان روس ایمپریالیستلاری ده شولای کوندن کون «امید»لرن آرتدروب قانلی محاربه‌نی دوام ایتدرکان ایدیلر. لکن اوزاقده اوتمه‌دی استانبول بوغازلارن آلو اورنینه بالطیق و قارا دیگزلرینڭ همه‌سندن آیریلورغه، آناطولی اورنینه بتون پولشه، لیفله‌ندیه، ایستله‌ندیه، قورله‌ندیه، فینله‌ندیه، اوقراینا، قریم و قافقاز اولکه‌لرندن آیریلورغه مجبوربولدی. انکلتره‌هم‌شوندی برحالگه‌قالسه‌عجب توکلدر.

گیرمانیا ملت مجلسنده ئه‌رمنی مسئله‌سی.

بریست معاهده‌سی بوینچه باطوم، قارص و اردهان اوبلاستلارینڭ روسیه‌دن کیتووی مناسبتی بله‌ن، ره‌یخستاغنڭ یابق مجلسنده ئه‌رمه‌ن مسئله‌سی محاکمه ایتلگان. یابق مجلسدن صوڭ داکلادچی شونی اعلان ایتکان: باطوم، قارص و اردهان اوبلاستلارنده ترتیب صاقلانوغه تورك عسکری بیك نق نظارت ایته‌ر هم‌نهایت آیرم شخص و فردلرنڭ ترتیب بوزوده‌غی گناهلاری اوچون شونده‌غی بتون اهالی مسئول بولور دیگان.

متفقلرنڭ تلفاتلری

نیمسلرنڭ ۱۹۱۷ نچی یل ۱۵ نچی اوکتبربله‌ن ۱۹۱۸ نچی یل ۱۵ نچی آپریل آراسنده متفقلردن آلغان غنیمتلری تو‌به‌نده‌گی مقدارده: ۵۱۷ مڭدن آرتق اسیر، ۷۲٤۰ طوب، ۲۰ مڭ قدر پولیموت یوزدن آرتق بر‌انیراونی آفتامایل، ۶۳۰ آفتامایل، ۷ مڭ پاووزکه، ۸۰۰ پاراووز ۸ مڭ واگون، ۳ میلیوندن آرتق طوب اسناره‌دی. بولارغه باشقه طاغن شوشی وقت اچنده مڭ بر یوزدن آرتق آیروپلان به‌روب توشرلگان.

تورکلرنڭ باطومده‌غی غنیمتلری

روسیه رادی تیلیگرام استانسه‌سی طرفندن طوتلوب آلنغان نیمس رادی تیلیگرامنده شول خبرلر بار:

«تورکلر باطومده آفیتسه‌ر کیومنده ۶۰۰، صالدات کیومنده ۲،۵۰۰ اسیر آلغانلار. شولار آراسنده کریپوستنڭ کامینداتی هم بیك کوب اشتاب آفیتسه‌رلرده بار. بولاردن باشقه تورکلر قولینه تورلی اولچه‌وده ۲۵ دانه طوب هم بر تدر پاراووز توشکان.

آدیسده تورك کویمه‌لری

آدیسقه تورکیه‌نڭ «حمیدیه» کره‌یسری بلان ایکی مینانوسی کیلگان. «حمیدیه»نڭ قوماندانی عارف پاشا ایکان. بو کویمه‌لر آدیس بله‌ن تورکیه آراسنده تجارت پاراخودلری یورتو اشلرن ترتیبکه صالو اوچون کیلگانلر. بوندن الك آدیس شهرینڭ صاویت عسکرلری طرفندن کیری آلنغانلغی خبر ایتلگان ایدی. بو خبرکه قاراغانده آدیسنڭ کیرمان، اوکراینن هم تورك عسکرلری قولنده بولغانلغی آڭلاشلا.

غرب فرونتنده

پاریژ (آپریل ۲۷) رسمی خبر: آنقارد آولی تیره‌سنده صوغشلر بارا. دوشمان بویرگه تون بوینچه بتون کوچن صرف ایتدی. فرانسوزلر بهادرانه قارشو طوروب، مذکور آول قولدن قولغه کوچوب یورسه‌ده، صوڭندن کوب تلفات برابرینه نیمسلر قولینه کردی. بزدوشمانڭ لیاسینیه ایله کوسیئی زاموغندن غربی‌نده‌کی خطارینه قارشو بر نیچه مرتبه موفقیتلی روشده هجوملر یاصادق. لوتارینغیاده هم بوژویده‌گی فلیره‌تیره‌سنده قزو روشده طوب صوغشلری بارا. فرونتنڭ باشقه قسملرنده ئوزگارش یوق.

پاریژ (آپریل ۲۶) فرانسوزلر نیمسلرنی ئلکه‌ده اشغال قیلغان برنیچه رەت خطارندن قودیلر. فرانسوزلر قولینه اسیرلر توشدی. ماآص‌نڭ صول طرفنده قزوغنه طوب صوغشلری بارا.

بیرلین (آپریل ۲۹) رسمی خبر: لیس یلغه‌سی یاننده ۹۳ توبه‌سینه قارشی اورنده، دوشمانڭ قاتی صورتده قارشولق کورساتووی جیمرلدی. صوما یلغه‌سندن جنوبده بزه زرهلی آفتاموبیللر یاردمی ایله فرانسوزلر ایله انکلیزلرکه موفقیتلی صورتده هجوم یاصاب تکرار صوغشدن صوڭ، آنقاردنی آلدق. آؤرانڭ غرب ساحلنده بزاوز بزنڭ خطارمزنی قاستیره‌دن شمال غربی‌گه قدر بولغان اورنغه یتکزدك. دوشمان بتون کون بوینچه قارشی هجوم یاصاب، یاکیدن یاڭی عسکرلر کیتروب طورساده، قانلی تلفاتلر ایله کیرو قایتاریلا طوردیلر. یاڭی اشغال قیلنغان یرلرده‌گی صوغشلر بتون تون بوینچه دوام ایتدی. بزنڭ قولغه ایکی مڭدن آرتق اسیر، دورت طوب، کوب مقدارده پولیموت توشدی. قالغان فرونتلرده یاڭیلق یوق.

داخلی خبرلر

تاتار باشقرد کامیساریاتنده

مسکاوده‌گی مرکز تاتار ـ باشقرد کامیساریاتینڭ صوڭغی مجلسنده اوشبو قرارلار بیرلگان:

۱) مجلس آچلغاچده، نوبتدن طش اولاراق جیتدن کیلگان ایکی وکیلنی (ته‌تش اویه‌ز مسلمان کامیساریاتینڭ رئیسی وئلکه‌ده اجتماعی اشلرده کوب خدمت ایتکان اسحاق کازاکوف وایکنچیسی بتون روسیه مسلمان اوقتوچیلری یوراسینڭ رئیسی کافقازلی عمر علوی ایده‌شلرنی) کامیساریاتقه اعضا ایتو مسئله‌سی مذاکره قیلنوب آلار برآوزدن قبول ایتلدلر.

۲) اوفامیرزالرندن، ئلکه‌کی اوچریدیتلنی صابرانیه اعضاسی عمر تیریغولفنڭ کامیساریاتقه کیلوب آنڭ حضورنده توزلگان اشتات مسئله‌سی کامیسیه سینڭ مجلسلرنده بولاسی کیلاووی ڭکلانه. عمر تیریغولفنڭ جمهوریتکه خلاف وعکس الحرکتچی برکشی بولووی اعتبارغه آلنوب، اولده فکرلری هم خدمتلری بله اوزی قارشی طورغان بر مقدس اشنڭ کامیسیه‌لرینه آنی کرتمه‌سکه قرار بیرله.

۳) اسحاق ایده‌ش کازاکوفنی کامیساریاتنڭ معارف شعبه‌سینه ایکنچی کامیسار ایتوب، عمر علوی ایده‌شنی قریم، قافقاز، تورکستان، تازاقستان اشلرن قاراو اوچون تشکیل ایتله طورغان کامیساریاتلرنڭ حاضرلك شعبه‌سینه مدیر ایتوب قویارغه بولونا.

تاتار ـ باشقرد شورالر جمهوریتی

طوپراقلی مختاریتمزنڭ جیگی حقنده‌غی برنچی لائحه بوینچه، قازان ولایتنده‌گی چوواش هم چیرمشلر بوتونله‌ی کروب بته‌رگه تیبشلی بولسه‌ده، هیئت بوحقده چوواش وچیرمش اویوشمالری بله‌ن سویله‌شکه‌چ، آلار اوزلرینڭ کرمه‌یه‌جکلرن اعلان ایتو سببندن، مرکز شورالر حکومتی طرفندن تصدیق ایتلگان پالاژنیه‌ده، چواش وچیرمشلر کوچیلك بولوب اوطرغان یرلر جمهوریتنڭ طشنده قالدرلغان ایدی. مرکز کامیساریاتده بوحقده کیڭاش بولاچاغن ایشتکاچ، چوواش وچیرمش وکیللری مسکاوگه کیلوب، اوزلرینڭ اشتاتقه کررگه

قافقاز فاجعه‌لری

قافقازده باکودن باشقه یرده بالشیویك یوق. هریرده اداره گرجی، مسلمان و ئه‌رمنیلردن تشکیل قیلنغان ملی اداره‌لر قولنده ایدی. فقط صوڭندن مسلمانلار ایله ئه‌رمنیلر آراسی بوزیلو سببلی ئه‌رمنیلرنڭ بر قسمی ایرانغه، ایکنچی بر قسمی‌ده باکوغه قاچدیلار. باکونڭ یاڭی شهر قسمی صاویتلار حکومتینه تابع بولسه‌ده، مسلمانلار اوزلرینڭ مال و ملکلرینی صاقلاب ترتیب و انتظام‌نی عادی چغرنده محافظه قیلمق اوچون کوچلی ملی عسکر تشکیل قیلمشلار ایدی.

باکونڭ صالدات، رابوچی و دهقانلار صاویتی ئه‌رمنیلر قولینه کوچوب آنده کوبره‌ك ئه‌رمنیلر (قاراغوتف و آواقیانس دیگان ذاتلار) نفوذ اجرا قیلا باشلاغاندن صوڭ مقدس ساتسیالیزم اساسلرینی بوزوب، عمومی قارداشلق یرینه ملی دشمانلق اورلوغی چاچا باشلاغانلار.

مسلمانلارنڭ مشهور خیرات صاحبلارندن زین‌العابدین تاغییف‌نڭ اوغلی انتحار قیلغان ایکان. فاجعه‌لی صورتده وفات بولغان شول بیچاره‌گه مسلمانلار طنطنه‌لی دفن مراسمی یاصاغانلار. جنازه‌نی اوز اتقانده ترتیب صاقلامق اوچون مسلمان ملی عسکرلرندن ۴۰ قدر کشی اشتراك قیلغان. بو طنطنه‌نی «ساتسیالیستلق» بایراغی آستنده یاشرنگان ئه‌رمنی اتچارتی عشم قیلا آلماغانلار، تون... صاویت‌نی آیاقلاندروب بونلارنڭ قورالّلارن ئاصویتقه طابشررغه طلب قیلغانلار. مسلمانلار قورالّلارن بیرمه‌گانلر. پاراخودقه اوطوروب طورغان یرلری لنقرانغه قایتوب کیتکانلر. ئه‌رمنی ملتچیلرینڭ اویاسی بولوب قالغان صاویت بوپاراخودنی اوطقه طوتقان. مسلمانلار هم آتش بله‌ن جواب قایتارغانلار. بایتاق کشی تلف بولغان. شول آراده مسلمان ساتسیالیستلری قاتشوب مسلمانلارنی قورالّلارن صاویتکه تسلیم ایته‌رگه کوندرگانلر.

بو واقعه شونڭ ایله قالسه احتمال آرتق هیچ نرسه بولماس ایکان. فقط بر طاقم تار مسلمان ملتچیلری ایله عوام خلقی قویماغانلار. ئه‌رمنیلر طرفندن املا قیلدریلوب اشله‌نگان بو اشکه ناموس مللیری آچیغان. تورك عدم مرکزیت، مساوات و باشقه شوندی ملی تشکیلاتلار برله‌شوب آیاقغه قالقغانلار. مسلمان عسکریلرندن آلنغان قورالّلارنڭ کیری قایتارلوون طلب قیلغانلار. مسلمانلارنڭ بو حالدن غایانغه کیلگانلکن بیان ایتوب ۲۴ ساعت اچنده لنقران مسلمان عسکرلری‌نڭ قورالّلاری قایتارلوب بیرلمه‌سی مسئولیت‌نڭ تمامیله صاویت اوستینه توشه‌چکن بلدرگانلر. صاویت مسلمانلارنڭ طلبلرینه قولاق آصماغان.

ایکنچی کون ۱۷ مارتده «تازه پیر» مسجد جامعسینه ۳۰۰ مڭ قدر مسلمان یغولغان. بونلارنڭ قایوسی طبانچه، قایوسی تفنك، قایوسی خنجر وما اشبه قورالّلار ایله قوراللانغانلار. ساعت آلتیغه قدر جواب کوتکانلر. ساعت آلتیغه چیرك قالغانده ئه‌رمنی بیسته‌سی طرفندن بونلارنڭ اوستینه آتش باشلانغان. (بر روایتده بو آتش مسلمانلار طرفندن باشلانغان، چالمالیلاردن بر قارت ملا باشلاب ملتق آتقان ایمش). مسلمانلار سالیه‌ن قازارمالرینه هجوم ایتوب ئه‌رمنی عسکرلرینڭ ملطقلارن پولیموتلارن و طوپلارن آلغانلار. شوندن صوڭ ئه‌رمنیلر دینگزده بولغان آردهان، قارص، کراسنا گورسکی هم زاندار نام پاراخودلاردن مسلمانلارغه طوب بله‌ن آتا باشلاغانلار. شهر اوستینه اوچ یارم و دورت یارم دویمه‌لی طوپلاردن اوط یاودرغانلار.

صاویت قولنده تورکیه فرونتندن قایتقانده طوتیلوب قالغان بایتاق منتظم عسکر وآفیسارلر بار ایکان. شولار مسلمان محله‌لرینه معین بر پلان بله‌ن هجوم قیلغانلار. پلانسز و قوماندانسز مسلمانلار کوچلی پاراخود طوپلاری ایله منتظم عسکرگه قارشی طوروردن عاجز قالوب قاچا باشلاغانلار. شول آراده ئه‌رمنیلر کلی بر هجوم یاصاب مسلمان خاتون‌ـقز و باچالارینی غایت وحشی صورتده کیسه و صویا باشلاغانلار. مسلمان یورطلارینه کیراسین سیبوب اوط تورتکانلر. کیچ بله‌ن باکونی تمام اوط آلوب شهرنڭ مسلمانلار اوطورغان یرلری جهنم حالینه کرگان. شرق پربستانده بولغان پاراخود واصقلادلار قوط اوچقچ دهشتلی بر طاوش بله‌ن یانغانلار. مسلمان بازاری اورامنده‌غی ماغازین و اصقلادلار همه‌سی یانوب کول بولغان. ایران بازاری یاندریلوب تالانغان. «اسماعیلیه» سرایی، «اسلامیه» و «تبریز» مهمانخانه‌لری همه‌سی یانغانلار. اسماعیلیه ایله اسلامیه آراسنده بولغان بنالرنڭ همه‌سی اوّل تالانغان آندن صوڭ تمام یاندرلغانلار. (اسماعیلیه) سرایی نیکواسکی اورامده «قاسپی» و «آچیق سوز» عزته‌لری قارشوسنده باکونڭ مرکزینه، موسی ناقییف طرفندن تجارت مکتبن بترگان اوغلی اسماعیل نامینه صالینوب مسلمانلارغه وقف ایتلگان غایت قیمتدار بر سرای در. صلح وقتنده بر بناسی‌غنه میلیون صومغه توشکان. خیرات یورطلارینڭ، مسلمانلار آراسنده‌غنه توگل وحتی مدنیتده یوغاریراق خلقلرده ده مثلسز بر جماعت یورطیدر. بوبناده تیاتر، ایللوزیون، جمعیت خیریه، مسلمان کامیتیتی، اوقوچیلار اویوشماسی، همت‌ـ دیموقراتلار کامیتیتی، اوقتوچیلار برگی، مسلمان لازاریتی، قاچاقلار یورطی، دارالایتام حلاصه مسلمانلارنڭ بتون ملی، اجتماعی و ادبی مؤسسه‌لرینڭ همه‌سی اورنلاشقان ایدی. باکونڭ دورت طرفنده یوغاری چغوب اطرافدن کوزگه به‌رلوب طورغان بر عالی یورط ایدی. قافقاز تورکلری بونڭ ایله افتخار قیلالر و «قافقازنڭ الحمراسی» دیب یورته‌لر ایدی).

ئولگان ویارالانغانلارنڭ صانلاری اون بیش مڭ تیره‌سنده حسابلانا ایکان. ئوترلگانلرنڭ یوزدن طوقسانی (۹۰ پراسینت) خاتون‌ـقز و بالا چاغالار. ئه‌رمنیلر شول قدر وحشیلك ایتمشلرکه، ایکی‌ـاوچ آیلق کچك بالالرنی حتی وحشیانه صورتده اولدرمشلر.

بوڭا قارشی مسلمانلرده قاراب قالماغانلر البته. تارایف دیگان ئه‌رمنی باییڭ اوینه کیراسین سیبوب یاندرغانلار. وباشقه شوندی بر نیچه مشهور ئه‌رمنی بایلارینی یاندرغانلر. روسلارغه تیماگانلر وحتی تارایف‌نڭ کورشیسنده بر روس حولیسی یانا باشلاغاچ مسلمانلر باروب سوندرگانلر.

دورت‌ـ بیش یوز بی طرف تورك‌ـتاتار یاشلری قوراللانوب قهرمانانه صورتده ایسکی شهرنی ئه‌رمنی باصقوندن [illegible] قالغانلار. اوچ کون دهشتلی قان تو[illegible]ردن صوڭ بر طرفدن مسلمان بالشو[illegible] ایکنچی طرفدن احوالنڭ ساتسیالیزم [illegible] ره‌شندن بیگره‌ك ملی ودینی جهاد [illegible] کروب بارغانن آڭلاغان صمیمی [illegible] بالشیویکلری آراغه توشوب متارکه یا[illegible]قانلار. شونڭ آرقه‌سنده باکوده [illegible] توگوشی طوقتالغان. اول آراده باکوده‌غی ئه‌رمنی وحشتلرینی ایشتوب غلیانغه کیلگان طراف قشلاق وچیت شهرلرده‌گی مسلمانلار ئه‌رمنیلرنی کیسه واوتره باشلاغانلار. له‌زگ[illegible] وداغستانلیلاردن عسکری، فرقه‌لر توزلوب